

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»**

**Σχολική Κοινωνική Εργασία: Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σε
εκπαιδευτικές μονάδες Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα και στην Αγγλία.
Μια συγκριτική θεώρηση.**

**School Social Work: the role of the Social Worker in Special Education
Units in Greece and England.
A comparative view.**

της
Αντωνίας Βλαχοπούλου
Α.Μ: 341

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1ος Επιβλέπων: Λουκέρης Διονύσιος, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ.Ε.Κ.Ε.Φ.Ε
«Δημόκριτος»

2ος Επιβλέπων: Παναγιώτης Μαντάς, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ.Ε.Κ.Ε.Φ.Ε
«Δημόκριτος»

3ος Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Λολίτσας, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ.Ε.Κ.Ε.Φ.Ε
«Δημόκριτος»

Αθήνα
2021

Περίληψη

Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στις εκπαιδευτικές μονάδες Ειδικής Αγωγής έχει μελετηθεί εκτενώς στη διεθνή βιβλιογραφία, αναδεικνύοντας την σημασία του. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στην εκπαίδευση ειδικής αγωγής στην Ελλάδα και στην Αγγλία και οι διαφοροποιήσεις του μεταξύ των δύο χωρών. Για τη διερεύνηση της συγκριτικής αυτής μελέτης ακολουθήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση των δημοσιευμένων ερευνών των δύο χωρών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι και στις δύο χώρες ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην εκπαίδευση ειδικής αγωγής αναγνωρίζεται ως πολυδιάστατος και σύνθετος, και ιδιαίτερα σημαίνων για την αποτελεσματική διεπιστημονική συνεργασία και υποστήριξη των παιδιών και των γονέων τους. Επιπρόσθετα, και στις δύο περιπτώσεις, οι κοινωνικοί λειτουργοί μοιράζονται τα ίδια προβλήματα και προκλήσεις. Ωστόσο, στην περίπτωση της Αγγλίας, ο ρόλος τους είναι λιγότερο διακριτός και αναγνωρίσιμος από τους εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής αναμένεται να συμβάλλουν στην ήδη υπάρχουσα γνώση. Απαιτείται η διενέργεια περαιτέρω ερευνών και στις δύο χώρες ώστε να μελετηθεί ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στις εκπαιδευτικές μονάδες ειδικής αγωγής.

Λέξεις κλειδιά: Αγγλία, ειδική αγωγή, Ελλάδα, σχολικός κοινωνικός λειτουργός, παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Βιβλιογραφικές πηγές

Ξενόγλωσσες

- Audit Commission. (2002). *Recruitment and Retention: A Public Service Workforce for the Twenty-first Century*. Audit Commission, London.
- Barton, L., & Tomlinson, S. (1984). *Special Education and Social Interests*. Beckenham: Croom Helm.
- Bronstein, L. R. (2003). A Model for Interdisciplinary Collaboration. *Social Work*, 48(3), 297–306.
- Bronstein, L. R. (2003). A model for interdisciplinary collaboration. *Social Work*, 48 (3), 297–307.
- Childrens Workforce Development Council (CWDC). (2010). *Championing the Extended Schools Social Worker role – Prevention and Practice, PLR0910/063*. Childrens Workforce Development Council.
- Cline, T., Lauchlan, F. & Resing, W. (2014). Bilingualism and language diversity. Editorial. *Educational and Child Psychology*, 31(2), 5–8.
- Conservative Party. (2007). *Commission on Special Needs in Education: The Second Report*. London: The Conservative Party.
- CSDPA. (1970). *Chronically Sick and Disabled Person's Act 1970 for Disabled Children*. Author. Retrieved April 28, 2021, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1970/44/contents>.
- Dale, N. (2000). *Τρόποι Συνεργασίας με Οικογένειες Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες*. (Μετάφραση: Αποστολή Μαρία), Εκδόσεις: Έλλην.
- Davidson, S., & King, S. (2005). *Public Knowledge of and Attitudes to Social Work in Scotland*. Scottish Executive Social Research
- Department for Education and Skills (DfES). (2004). *Every Child Matters: Change for Children*. The Stationery Office, London.
- Department for Education and Skills (DfES). (2005). *Children's Workforce Strategy – Consultation Document*. The Stationery Office, London
- DES. (1978). *Special Educational Needs: Report of the Committee of Enquiry into the Education of Handicapped Children and Young People*. London: HMSO.

- DfE. (1994). *Code of Practice*. London: The Stationery Office.
- DfE. (2011). *Support and Aspiration: A New Approach to Special Educational Needs and Disability*. London: DfE.
- DfE. (2014). *Special Educational Needs and Disability Code of Practice: 0 to 25 Years*. London: DfE.
- DfEE. (1997). *Excellence for All Children: Meeting Special Educational Needs*. London: DfEE.
- DfES. (2001a). *Special Educational Needs and Disability Act (SENDA)*. London: HMSO.
- DfES. (2001b). *Special Educational Needs Code of Practice*. London: DfEE.
- DfES. (2004a). *Every Child Matters*. London: HMSO.
- DfES. (2004b). *Removing Barriers to Achievement, the Government's Strategy for SEN*. London: DfES Publications.
- DOEL, M. (2010). The impact of an improvised social work method in a school: aspirations, encouragement, realism and openness. *Practice*, 22 (2), 69-88.
- Farmakopoulou, I. (1999). *COLLABORATION BETWEEN EDUCATION AND SOCIAL WORK AUTHORITIES IN ASSESSING CHILDREN'S SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS*. Ph.D. thesis in Faculty of Social Sciences. The University of Edinburgh.
- Gupta, A., & Blewett, J. (2007). Change for Children? The challenges and opportunities for the children's social work workforce'. *Child & Family Social Work*, 172-181.
- Kemp, J.O., & Kemp, S. (2013). Social Licence and Mining: A Critical Perspective. *Resources Policy*, 38(1), 29–35.
- Lauchlan, F., & Greig, S. (2015). Educational inclusion in England: origins, perspectives and current directions. *NASEN*, 30(1), 69-82.
- Marchant, R. & Jones, M. (2000). Assessing the needs of disabled children and their families Assessing. In *Department of Health (Eds.), Assessing Children in Need and their Families: Practice Guidance* (pp. 73-112). London: The Stationery Office.
- National Association of Social Workers (NASW). (2002). *Standards for School Social Work Services*. Washington, DC: NASW.
- National Association of Social Workers (NASW). (2012). *Standards for School Social Work Services*. Washington, DC: NASW.

- Norwich, B. (2012). How inclusion policy works in the UK (England): successes and failures. In C. Boyle and K. Topping (eds), *What Works in Inclusion?* (pp. 53–65). London: McGraw-Hill Education.
- Openshaw, L. (2008). *Social Work in Schools: Principles and Practice*. Guilford Publications. New York.
- Parker Oliver, D., Wittenberg-Lyles, E. M. & Day, M. (2007). Measuring Interdisciplinary Perceptions of Collaboration on Hospice Teams. *American Journal of Hospice & Palliative Medicine*, 24(1), 49-53.
- SEND. (2015). *Special educational needs and disability code of practice: 0 to 25 years. Statutory guidance for organisations which work with and support children and young people who have special educational needs or disabilities*. Department for Education. Department of Health.
- Social Work England. (2020). *Perceptions of Social Work: Summary Report Research among the general public and those with lived experience of social work*. Cragg Ross Dawson.
- Staudt, M., & Craft, J. L. (1983). School Staff Input in the Evaluation of School Social Work Practice. *Children & Schools. A Journal of the National Association of Social Workers*, 5(2), 119-131. doi: 10.1093/cs/5.2.119
- Westlake, D., Melendez-Torres, G.J., Corliss, C., El-Banna, A., Thompson, S., Meindl, M., Talwar, R., Folkes, L., Schoenwald, E., Addis, S., & Cook, L. (2020). *SOCIAL WORKERS IN SCHOOLS: AN EVALUATION OF PILOTS IN THREE LOCAL AUTHORITIES IN ENGLAND*. What Works for Children's Social Care. Cardiff University.

Ελληνικές

- Βαγιάτης, Β. (2018). «Συγκριτική μελέτη των απόψεων Κοινωνικών Λειτουργών και Γονέων μαθητών με Αναπηρία σχετικά με την Συμβουλευτική και την Συνεργασία». Διπλωματική εργασία. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ: ΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ». Θεσσαλονίκη.

- Ζαγκότας, Β. (2010). *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ. ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ. Ιωάννινα.
- Ζούμα, Β., Κάκαλη, Ε., & Κολλάτου, Α. (2015). *Η αναγκαιότητα της σχολικής κοινωνικής εργασίας. Μια έρευνα σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας*. Πτυχιακή εργασία (μη δημοσιευμένη). Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας. Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας. Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας. Πάτρα.
- Καλλινικάκη, Θ. (1998). *Κοινωνική Εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κασιδούλη, Α. (2020). «Εμπειρίες και Βιώματα Κοινωνικών Λειτουργών που εργάζονται σε δομές Ειδικής Αγωγής». Διπλωματική εργασία. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ. ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΛΑΡΙΣΑΣ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ «ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ». Λάρισα.
- Κασσέρη, Ζ. (2014). Κοινωνική εργασία και ενδυνάμωση οικογενειών παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση. Στο Θ. Καλλινάκη & Ζ. Κασσέρη (Επιμ.), *Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση. Στα Θρανία των Ετεροτήτων* (σελ. 189-222). Αθήνα: Τόπος.
- Κικίνη, Θ. (2017). *Συνεισφορά του Κοινωνικού Λειτουργού στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Καλές Πρακτικές, Δυσκολίες και Περιθώρια Βελτίωσης*. Διπλωματική εργασία. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Έρευνα για την Τοπική Κοινωνική Ανάπτυξη και Συνοχή». Τμήμα Κοινωνιολογίας Πανεπιστημίου Αιγαίου. Μυτιλήνη.
- Κορομπούλα, Σ. (2019). *Απόψεις εκπαιδευτικών για το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στις ΣΜΕΑΕ και στα ΚΕΔΔΥ*. Διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Νηπιαγωγών. Φλώρινα.
- Κουρή, Ε. (2016). *Ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Απόψεις Κοινωνικών Λειτουργών που εργάζονται σε ΣΜΕΑΕ*. Διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Νηπιαγωγών. Φλώρινα.
- Μάκκα, Π., & Νικολιδάκη, Α. (2016). *Κοινωνική εργασία με παιδιά και οικογένειες στην ειδική εκπαίδευση: δυσκολίες, προκλήσεις και προοπτικές*. Διπλωματική εργασία.

ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ. ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.

Μητσογιάννης, Π.Α. (2019). *«Οι αντιλήψεις των Κοινωνικών Λειτουργών για τον ρόλο τους στις Επιτροπές Διαγνωστικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης, ΕΔΕΑΥ»*. Διπλωματική εργασία. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΜΟΝΤΕΛΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ». Τρίκαλα.

Παντελιάδου, Σ., & Πατσιοδήμου, Α. (2000). *Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών για την επιμόρφωση στην ειδική αγωγή*. Θεσσαλονίκη.

Πουλόπουλος, Χ. (2011). *Κοινωνική Εργασία και Εξαρτήσεις. Οι Κοινότητες της Αλλαγής*. Αθήνα: Τόπος.

Σούλης, Σ.Γ. (2002). *«Παιδαγωγική της Ένταξης: Από το 'σχολείο του Διαχωρισμού' σε ένα 'σχολείο για Όλους'»*. Εκδ. Gutenberg. Αθήνα .

Σούλης, Σ.Γ. (2008). *«Ένα σχολείο για Όλους: Από την έρευνα στην πράξη – Παιδαγωγική της Ένταξης»*. Εκδ. Gutenberg. Αθήνα.

Στασινός, Δ. (2001). *«Η Ειδική Εκπαίδευση στην Ελλάδα. Αντιλήψεις, Θεσμοί και Πρακτικές. Κράτος και Ιδιωτική Πρωτοβουλία (1906-1989)»*. Εκδ. Gutenberg. Αθήνα.

Χαραλαμπίδης, Σ. (2004). *«Η Ειδική Εκπαίδευση στην Ελλάδα και την Κύπρο: Ευρωπαϊκή διάσταση και προοπτική. Διαδικασία σύγκλισης σ' ένα σχολείο για Όλους» στο: «Πρακτικά 17ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Δασκάλων και Νηπιαγωγών»*. ΠΟΕΔ. Λευκωσία.

Χατζηπέμος, Θ. (2001). Εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής. Μελέτη Αντιλήψεων. *Ανοιχτό Σχολείο*, 79, 80, 43-45, 39-41.

Νομοθεσίες

Νόμος 1143/1981 (ΦΕΚ 80/Α/31-3-1981). *Περί ειδικής αγωγής, ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, απασχολήσεως και κοινωνικής μερίμνης των*

αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων.

Νόμος 1566/1985 (ΦΕΚ 167/Α/30-9-1985) (Κωδικοποιημένος). Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις.

Νόμος 3699/2008 (ΦΕΚ Α 199/02.10.2008). Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Νόμος 2817/2000 (ΦΕΚ 78/Α/14-3-2000). Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις.

Νόμος 3794/2009 (ΦΕΚ 156/Α/4-9-2009). Ρύθμιση θεμάτων του πανεπιστημιακού και τεχνολογικού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις.

Προεδρικό Διάταγμα 301/1996 (ΦΕΚ 208/Α'/29-8-1996). Αναλυτικό Πρόγραμμα Ειδικής Αγωγής.

Προεδρικό Διάταγμα 603/82 (ΦΕΚ 117 Τ.Α' 21-9-1982). Οργάνωση και λειτουργία των μονάδων ειδικής αγωγής.

ΦΕΚ Β' 449/Β/3.4.2007. «Καθορισμός εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας των κλάδων του Ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής (ΣΜΕΑ)». «Τροποποίηση του κανονισμού λειτουργίας των Κέντρων Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΚΔΑΥ) και ωράριο εργασίας του προσωπικού που υπηρετεί σε αυτά». «Καθορισμός των ιδιαίτερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων. α) Του εκπαιδευτικού προσωπικού, που υπηρετεί σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής (ΣΜΕΑ) της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ειδικά σχολεία, τμήματα ένταξης), και σε προγράμματα ειδικής αγωγής (παράλληλη στήριξη και παροχή διδασκαλίας στο σπίτι). β) Του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού και του ειδικού βοηθητικού προσωπικού, που υπηρετεί στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης».